

Η γνώση των αρχών I

Μετά τα φυσικά A.1

980a.21

Πάντες ἄνθρωποι τοῦ εἰδέναι ὀρέγονται φύσει. σημεῖον δ' ἢ τῶν αἰσθήσεων ἀγάπησις· καὶ γὰρ χωρὶς τῆς χρείας ἀγαπῶνται δι' αὐτάς, καὶ μάλιστα τῶν ἄλλων ἢ διὰ τῶν ὀμμάτων. οὐ γὰρ μόνον ἵνα πράττωμεν ἀλλὰ καὶ μηθὲν

980a.25

μέλλοντες πράττειν τὸ ὄρᾶν αἰρούμεθα ἀντὶ πάντων ὡς εἰπεῖν τῶν ἄλλων. αἴτιον δ' ὅτι μάλιστα ποιεῖ γνωρίζειν ἡμᾶς αὕτη τῶν αἰσθήσεων καὶ πολλὰς δηλοῖ διαφοράς. φύσει μὲν οὖν αἴσθησιν ἔχοντα γίνετα τὰ ζῶα, ἐκ δὲ ταύτης τοῖς μὲν αὐτῶν οὐκ ἐγγίγνετα μνήμη, τοῖς δ' ἐγγίγνετα.

980b.21

καὶ διὰ τοῦτο ταῦτα φρονιμώτερα καὶ μαθητικώτερα τῶν μὴ δυναμένων μνημονεύειν ἐστί, φρόνιμα μὲν ἄνευ τοῦ μαθάνειν ὅσα μὴ δύναται τῶν ψόφων ἀκούειν (οἷον μέλιττα κἂν εἴ τι τοιοῦτον ἄλλο γένος ζῶων ἔστι), μαθάνει

980b.25

δ' ὅσα πρὸς τῇ μνήμῃ καὶ ταύτην ἔχει τὴν αἴσθησιν. τὰ μὲν οὖν ἄλλα ταῖς φαντασίαις ζῆ καὶ ταῖς μνήμαις, ἐμπειρίας δὲ μετέχει μικρόν· τὸ δὲ τῶν ἀνθρώπων γένος καὶ τέχνη καὶ λογισμοῖς. γίνετα δ' ἐκ τῆς μνήμης ἐμπειρία τοῖς ἀνθρώποις· αἱ γὰρ πολλαὶ μνήμαι τοῦ αὐτοῦ πράγμα-

981a.1

τος μιᾶς ἐμπειρίας δύναμιν ἀποτελοῦσιν. καὶ δοκεῖ σχεδὸν ἐπιστήμη καὶ τέχνη ὅμοιον εἶναι καὶ ἐμπειρία, ἀποβαίνει δ' ἐπιστήμη καὶ τέχνη διὰ τῆς ἐμπειρίας τοῖς ἀνθρώποις· ἢ μὲν γὰρ ἐμπειρία τέχνην ἐποίησεν, ὡς φησὶ Πῶλος, ἢ

981a.5

δ' ἀπειρία τύχην. γίνετα δὲ τέχνη ὅταν ἐκ πολλῶν τῆς ἐμπειρίας ἐννοημάτων μία καθόλου γένηται περὶ τῶν ὁμοίων ὑπόληψις. τὸ μὲν γὰρ ἔχειν ὑπόληψιν ὅτι Καλλία κάμνοντι τηνδὶ τὴν νόσον τοδὶ συνήνεγκε καὶ Σωκράτει καὶ καθ' ἕκαστον οὕτω πολλοῖς, ἐμπειρίας ἐστίν·

981a.10

τὸ δ' ὅτι πᾶσι τοῖς τοιοῖσδε κατ' εἶδος ἐν ἀφορισθεῖσι, κάμνουσι τὴνδὶ τὴν νόσον, συνήνεγκεν, οἷον τοῖς φλεγματώδεσιν ἢ χολώδεσι [ἢ] πυρέττουσι καύσῳ, τέχνης. – πρὸς μὲν οὖν τὸ πράττειν ἐμπειρία τέχνης οὐδὲν δοκεῖ διαφέρειν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐπιτυχάνουσιν οἱ ἐμπειροὶ τῶν ἄνευ τῆς ἐμ-

981a.15

πειρίας λόγον ἔχόντων (αἴτιον δ' ὅτι ἢ μὲν ἐμπειρία τῶν καθ' ἕκαστόν ἐστι γνῶσις ἢ δὲ τέχνη τῶν καθόλου, αἱ δὲ πράξεις καὶ αἱ γενέσεις πᾶσαι περὶ τὸ καθ' ἕκαστόν εἰσιν· οὐ γὰρ ἄνθρωπον ὑγιάζει ὁ ἰατροῦ ἄλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός, ἀλλὰ Καλλιαν ἢ Σωκράτην ἢ τῶν ἄλλων τινὰ

981a.20

τῶν οὕτω λεγομένων ᾧ συμβέβηκεν ἀνθρώπῳ εἶναι· ἐὰν οὖν ἄνευ τῆς ἐμπειρίας ἔχη τις τὸν λόγον, καὶ τὸ καθόλου μὲν γνωρίζῃ τὸ δ' ἐν τούτῳ καθ' ἕκαστον ἀγνοῇ, πολλάκις διαμαρτῆσεται τῆς θεραπείας· θεραπευτὸν γὰρ τὸ καθ' ἕκαστον)· ἀλλ' ὅμως τό γε εἰδέναι καὶ τὸ ἐπαῖειν τῇ

981a.25

τέχνη τῆς ἐμπειρίας ὑπάρχειν οἴομεθα μᾶλλον, καὶ σοφωτέρους τοὺς τεχνίτας τῶν ἐμπεύρων ὑπολαμβάνομεν, ὡς κατὰ τὸ εἰδέναι μᾶλλον ἀκολουθοῦσαν τὴν σοφίαν πᾶσι· τοῦτο δ' ὅτι οἱ μὲν τὴν αἰτίαν ἴσασι οἱ δ' οὐ. οἱ μὲν γὰρ ἐμπειροὶ τὸ ὅτι μὲν ἴσασι, διότι δ' οὐκ ἴσασι· οἱ δὲ τὸ διότι

981a.30

καὶ τὴν αἰτίαν γνωρίζουσιν.

Όλοι οι άνθρωποι επιζητούν εκ φύσεως τη γνώση. Αυτό μαρτυρεῖ ἡ ἀγάπη που τρέφουμε για τις αισθήσεις μας. Γιατί οι αισθήσεις μᾶς εἶναι προσφιλεῖς, ανεξάρτητα ἀπὸ τη χρησιμότητά τους, γι' αυτές τις ίδιες, και περισσότερο ἀπ' ὅλες μᾶς εἶναι προσφιλές ἡ αἴσθησις τῆς ὄρασης. Πράγματι, προτιμοῦμε γενικά τὴν ὄραση ἀπ' ὅλες τις ἄλλες αισθήσεις, ὄχι μόνο ὅταν ἐπιδιώκουμε να ἐπιτύχουμε κάτι πρακτικό ἀλλὰ και ὅταν δεν σκοπεύουμε να κάνουμε τίποτα. Κι αὐτὸ γιατί ἡ ὄραση, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη αἴσθησις, μᾶς δίνει γνώσεις και μᾶς φανερώνει πολλές διαφορές.

Τα ζῶα γεννιούνται ἔχοντας εκ φύσεως αἴσθησις. Ἀπὸ τὴν αἴσθησις, τώρα, σε ἄλλα ζῶα δημιουργεῖται μνήμη και σε ἄλλα ὄχι. Και εἶναι ἐπόμενο να εἶναι πιο ἐξυπνα και πιο ικανά για μάθησις ὅσα εἶναι προικισμένα με μνήμη ἀπὸ ὅσα δεν εἶναι. Ἐξυπνα ἀλλὰ χωρὶς δυνατότητα μάθησις εἶναι ὅσα ζῶα δεν

μπορούν να ακούσουν ήχους, όπως η μέλισσα και ίσως κάποιο άλλο παρόμοιο είδος ζώου· ενώ ικανά για μάθηση είναι όσα, εκτός από τη μνήμη, διαθέτουν επιπλέον και την αίσθηση της ακοής.

Τα ζώα ζουν έχοντας παραστάσεις και μνήμες, έχουν όμως ελάχιστη σχέση με την εμπειρία. Ενώ το γένος των ανθρώπων διαθέτει και τέχνη και λογική σκέψη. Η εμπειρία δημιουργείται στους ανθρώπους από τη μνήμη: πολλές μνήμες του ίδιου πράγματος μπορούν να οδηγήσουν στη δημιουργία μιας εμπειρίας. Η εμπειρία, τώρα, φαίνεται σχεδόν όμοια με την επιστήμη και την τέχνη, αφού πράγματι στους ανθρώπους η επιστήμη και η τέχνη προκύπτουν μέσω της εμπειρίας. Όπως λέει ο Πάλος, η εμπειρία δημιούργησε την τέχνη, ενώ η απειρία την τύχη. Η τέχνη γεννιέται όταν από πολλές διαπιστώσεις της εμπειρίας δημιουργείται μια καθολική αντίληψη για τα όμοια πράγματα. Το να αντιλαμβάνεσαι ότι αυτό το φάρμακο θα κάνει καλό στον Καλλία, που πάσχει από τη συγκεκριμένη αρρώστια, και το ίδιο στον Σωκράτη, και το ίδιο σε πολλές άλλες μεμονωμένες περιπτώσεις, είναι θέμα εμπειρίας. Είναι όμως θέμα τέχνης το να αντιλαμβάνεσαι ότι το φάρμακο κάνει καλό σε όλους εκείνους τους ανθρώπους, οι οποίοι ανήκουν σε ένα καθορισμένο είδος, και πάσχουν από τη συγκεκριμένη αρρώστια – λ.χ. στους φλεγματώδεις ή χολώδεις τύπους ανθρώπων που πάσχουν από υψηλό πυρετό.

Όσον αφορά λοιπόν την πράξη, φαίνεται ότι η εμπειρία δεν διαφέρει καθόλου από την τέχνη – μάλιστα βλέπουμε τους ανθρώπους της εμπειρίας να επιτυγχάνουν περισσότερο από όσους διαθέτουν θεωρία χωρίς τη σχετική εμπειρία. Αυτό οφείλεται στο ότι η εμπειρία είναι γνώση των επιμέρους, ενώ η τέχνη γνώση των καθολικών· όλες όμως οι πράξεις και όλες οι δημιουργίες έχουν να κάνουν με το επιμέρους. Δεν θεραπεύει τον άνθρωπο ο γιατρός, παρά μόνο «κατά συμβεβηκός», αλλά θεραπεύει τον Καλλία ή τον Σωκράτη ή κάποιον άλλο με ανάλογο όνομα, που συνέπεσε να είναι και άνθρωπος. Αν λοιπόν κάποιος διαθέτει τη θεωρία χωρίς τη σχετική εμπειρία και γνωρίζει το καθολικό, αλλά αγνοεί το επιμέρους που εμπεριέχεται σ' αυτό, πολλές φορές θα αποτύχει στη θεραπεία. Γιατί αυτό που θεραπεύεται είναι το επιμέρους. Παρ' όλα αυτά πιστεύουμε ότι η γνώση και κατανόηση ανήκουν στην τέχνη παρά στην εμπειρία, και θεωρούμε πιο σοφούς τους κατέχοντες μια τέχνη από τους ανθρώπους της εμπειρίας, αφού σε κάθε περίπτωση η σοφία εξαρτάται περισσότερο από τη γνώση. Αυτό συμβαίνει γιατί οι μεν γνωρίζουν την αιτία, οι δε όχι. Οι άνθρωποι της εμπειρίας γνωρίζουν το «ότι» και αγνοούν το «διότι», ενώ οι κατέχοντες μια τέχνη γνωρίζουν το «διότι» και την αιτία.

Η γνώση των αρχών II

Αναλυτικά ύστερα B.19

99b.20

Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἐνδέχεται ἐπίστασθαι δι' ἀποδείξεως μὴ γινώσκοντι τὰς πρώτας ἀρχὰς τὰς ἀμέσους, εἴρηται πρότερον. τῶν δ' ἀμέσων τὴν γνῶσιν, καὶ πρότερον ἢ αὐτή ἐστὶν ἢ οὐχ ἢ αὐτή, διαπορήσειεν ἂν τις, καὶ πρότερον ἐπιστήμη ἐκατέρου [ἢ οὐ], ἢ τοῦ μὲν ἐπιστήμη τοῦ δ' ἕτερόν τι γέ-

99b.25

νος, καὶ πρότερον οὐκ ἐνοῦσαι αἱ ἕξεις ἐγγίνονται ἢ ἐνοῦσαι λελήθασιν. εἰ μὲν δὴ ἔχομεν αὐτάς, ἄτοπον· συμβαίνει γὰρ ἀκριβεστέρας ἔχοντας γνώσεις ἀποδείξεως λανθάνειν. εἰ δὲ λαμβάνομεν μὴ ἔχοντες πρότερον, πῶς ἂν γνωρίζομεν καὶ μανθάνομεν ἐκ μὴ προὑπαρχούσης γνώσεως; ἀδύ-

99b.30

νατον γάρ, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς ἀποδείξεως ἐλέγομεν. φανερόν τοίνυν ὅτι οὐτ' ἔχειν οἶόν τε, οὐτ' ἀγνοοῦσι καὶ μηδεμίαν ἔχουσιν ἕξιν ἐγγίγνεσθαι. ἀνάγκη ἄρα ἔχειν μὲν τινα δύναμιν, μὴ τοιαύτην δ' ἔχειν ἢ ἔσται τούτων τιμιωτέρα κατ' ἀκρίβειαν. φαίνεται δὲ τοῦτό γε πᾶσιν ὑπάρχον τοῖς ζώοις.

99b.35

ἔχει γὰρ δύναμιν σύμφυτον κριτικὴν, ἣν καλοῦσιν αἴσθησιν· ἐνούσης δ' αἰσθήσεως τοῖς μὲν τῶν ζώων ἐγγίγνεται μονὴ τοῦ αἰσθήματος, τοῖς δ' οὐκ ἐγγίγνεται. ὅσοις μὲν οὖν μὴ ἐγγίγνεται, ἢ ὅλως ἢ περὶ ἃ μὴ ἐγγίγνεται, οὐκ ἔστι τούτοις γνώσεις ἔξω τοῦ αἰσθάνεσθαι· ἐν οἷς δ' ἔνεστιν αἰσθομένοις ἔχειν

100a.1

ἔτι ἐν τῇ ψυχῇ. πολλῶν δὲ τοιούτων γινομένων ἤδη διαφορὰ τις γίνεται, ὥστε τοῖς μὲν γίνεσθαι λόγον ἐκ τῆς τῶν τοιούτων μονῆς, τοῖς δὲ μή.

Ἐκ μὲν οὖν αἰσθήσεως γίνεται μνήμη, ὥσπερ λέγομεν, ἐκ δὲ μνήμης πολλάκις τοῦ αὐτοῦ γινομένης ἐμπειρία· αἱ γὰρ πολλαὶ μνήμαι τῷ ἀριθμῷ ἐμπειρία μία ἐστίν. ἐκ δ' ἐμπειρίας ἢ ἐκ παντὸς ἡρεμήσαντος τοῦ κα-

100a.5

νης ἐμπειρία· αἱ γὰρ πολλαὶ μνήμαι τῷ ἀριθμῷ ἐμπειρία μία ἐστίν. ἐκ δ' ἐμπειρίας ἢ ἐκ παντὸς ἡρεμήσαντος τοῦ κα-

θόλου ἐν τῇ ψυχῇ, τοῦ ἐνὸς παρὰ τὰ πολλὰ, ὃ ἂν ἐν ἅπα-
σιν ἐν ἐνῇ ἐκεῖνοις τὸ αὐτό, τέχνης ἀρχὴ καὶ ἐπιστήμης,
ἐὰν μὲν περὶ γένεσιν, τέχνης, ἐὰν δὲ περὶ τὸ ὄν, ἐπιστήμης.

100a.10

οὔτε δὴ ἐνυπάρχουσιν ἀφωρισμέναι αἱ ἕξεις, οὔτ' ἀπ' ἄλ-
λων ἕξεων γίνονται γνωστικωτέρων, ἀλλ' ἀπὸ αἰσθήσεως,
οἷον ἐν μάχῃ τροπῆς γενομένης ἐνὸς στάντος ἕτερος ἔστι, εἴθ'
ἕτερος, ἕως ἐπὶ ἀρχὴν ἦλθεν. ἢ δὲ ψυχὴ ὑπάρχει τοιαύτη
οὔσα οἷα δύνασθαι πᾶσχειν τοῦτο. ὃ δ' ἐλέχθη μὲν πάλαι,

100a.15

οὐ σαφῶς δὲ ἐλέχθη, πάλιν εἴπωμεν. στάντος γὰρ τῶν
ἀδιαφόρων ἐνός, πρῶτον μὲν ἐν τῇ ψυχῇ καθόλου (καὶ γὰρ
αἰσθάνεται μὲν τὸ καθ' ἕκαστον, ἢ δ' αἴσθησις τοῦ καθόλου

100b.1

ἐστίν, οἷον ἀνθρώπου, ἀλλ' οὐ Καλλίου ἀνθρώπου): πάλιν ἐν τού-
τοις ἴσταται, ἕως ἂν τὰ ἀμερῆ στῆ καὶ τὰ καθόλου, οἷον τοι-
ονδι ζῶον, ἕως ζῶον, καὶ ἐν τούτῳ ὡσαύτως. δῆλον δὲ ὅτι
ἡμῖν τὰ πρῶτα ἐπαγωγῆ γινώριζειν ἀναγκαῖον· καὶ γὰρ

100b.5

ἢ αἴσθησις οὔτω τὸ καθόλου ἐμποιεῖ.

Ὅτι δεν μπορεί να υπάρξει αποδεικτική γνώση αν κανείς δεν έχει γνωρίσει τις πρώτες αρχές, τις ἀμεσες, ἔχει ἤδη εἰπωθεῖ. Ὅσο για τη γνώση των ἀμέσων ἀρχῶν, ἀξίζει να τεθεῖ το ἐρώτημα αν και αυτή η γνώση είναι αποδεικτική ἢ ὄχι, αν αποτελοῦν και οι δυο γνώσεις ἐπιστήμη, ἢ αν η μια εἶναι ἐπιστήμη και η ἄλλη ἀνήκει σε ἄλλο εἶδος γνώσης. Ἀκόμη, ἀξίζει να τεθεῖ το ἐρώτημα αν οι ἕξεις [δια μέσου των οποίων γνωρίζουμε τις πρώτες ἀρχές] δημιουργοῦνται χωρὶς να προϋπάρχουν, ἢ προϋπάρχουν και ἀπλῶς μας διαφεύγει η ὑπαρξή τους. Το να υποθέσει κανείς ὅτι κατέχουμε τις ἕξεις αυτές, εἶναι ἀτοπο. Γιατί αὐτὸ θα σήμαινε ὅτι κατέχουμε γνώσεις ἀκριβέστερες ἀπὸ την ἀπόδειξη και αυτές μας διαφεύγουν. Αν πάλι τις αποκτούμε ἐνῶ προηγουμένως δεν τις κατείχαμε, πῶς θα γνωρίζαμε και θα μαθαίναμε χωρὶς προϋπάρχουσα γνώση; Κάτι τέτοιο εἶναι ἀδύνατο, ὅπως εἶπαμε ὅταν μιλούσαμε για την ἀπόδειξη. Εἶναι ἐπομένως φανερό ὅτι δεν εἶναι δυνατό οὔτε να κατέχουμε αυτές τις ἕξεις οὔτε να τις αποκτούμε ἐνῶ τις ἀγνοοῦσαμε και δεν κατείχαμε καμία ἄλλη ἕξη. Κατὰ συνέπειαν, πρέπει να κατέχουμε κάποια δύναμη, η δύναμη ὁμως αὐτὴ να εἶναι τέτοιας μορφῆς ὥστε να μην εἶναι ἀνώτερη ὡς προς την ἀκρίβεια ἀπὸ τις ἕξεις αυτές. Αὐτὴ η δύναμη, ὅπως φαίνεται, ὑπάρχει σε ὅλα τα ζῶα. Γιατί ὅλα κατέχουν μια ἐμφυτη κριτικὴ δύναμη, η ὁποία ονομάζεται αἴσθησις. Και ἐνῶ η αἴσθησις ὑπάρχει πάντοτε, σε ἄλλα ἀπὸ τα ζῶα το αἶσθημα διατηρεῖται, ἐνῶ σε ἄλλα ὄχι. Σε ὅσα ζῶα τα αἰσθήματα δεν διατηροῦνται, εἴτε ολοκληρωτικά εἴτε κατὰ περίπτωσιν, σε αὐτὰ δεν ὑπάρχει γνώση πέρα ἀπὸ την αἴσθησις. Σε ὅσα ζῶα ὁμως με την αἴσθησις ὑπάρχει διατήρησις αἰσθημάτων, τα αἰσθήματα παραμένουν

μέσα στην ψυχή. Όταν τα αισθήματα πολλαπλασιαστούν δημιουργείται κάποια διαφοροποίηση: σε άλλα ζώα από τη διατήρηση των αισθημάτων δημιουργείται ο λόγος, και σε άλλα όχι. Από την αίσθηση δημιουργείται η μνήμη, όπως λέγαμε, και από την επαναλαμβανόμενη μνήμη του ίδιου πράγματος η εμπειρία. Γιατί οι πολυάριθμες μνήμες διαμορφώνουν μία εμπειρία. Από την εμπειρία τώρα, δηλαδή από την ολότητα του καθόλου που ακινητοποιείται στην ψυχή – το ένα σε σχέση με τα πολλά, αυτό που ίδιο ενυπάρχει μέσα σε όλα εκείνα τα πολλά δημιουργείται η αρχή της τέχνης και της επιστήμης. Η αρχή της τέχνης όταν έχουμε να κάνουμε με τη μεταβολή, και η αρχή της επιστήμης όταν έχουμε να κάνουμε με το ον. Οι έξεις λοιπόν δεν προϋπάρχουν πλήρως καθορισμένες, ούτε γεννιούνται από άλλες έξεις γνωστικά υπέρτερες, αλλά από την αίσθηση – συμβαίνει όπως στη μάχη, όπου όταν υπάρχει εκτροπή, κάποιος πρώτος θα σταθεί ακίνητος και θα ακολουθήσει ένας άλλος, έως ότου όλο το στράτευμα επανέλθει στην αρχική του διάταξη. Και η ψυχή είναι έτσι φτιαγμένη ώστε να μπορεί να υφίσταται αυτή τη διαδικασία. Ας πούμε όμως πάλι αυτό που προηγουμένως είπαμε, αν και όχι τόσο καθαρά. Γιατί όταν σταθεί [στην ψυχή] ένα από αυτά τα αδιαφοροποίητα [αισθήματα] δημιουργείται το πρώτο καθόλου μέσα στην ψυχή (γιατί ενώ αισθανόμαστε το επιμέρους, η αίσθηση είναι αίσθηση του καθόλου, δηλαδή έχουμε αίσθηση του ανθρώπου και όχι του ανθρώπου Καλλία). Και από αυτά πάλι κάποιο θα σταθεί, έως ότου σταθούν τα αδιαίρετα καθόλου, δηλαδή το τέτοιου είδους ζώο, και τελικά το ζώο, και ούτω καθεξής. Είναι λοιπόν φανερό ότι κατ' ανάγκην γνωρίζουμε τις πρώτες αρχές δια της επαγωγής. Γιατί η αίσθηση με τον τρόπο αυτόν δημιουργεί το καθόλου μέσα μας.

Η διαίρεση των επιστημών

Μετά τα φυσικά Ε.1

Αἰ ἀρχαὶ καὶ τὰ αἷτια ζητεῖται τῶν ὄντων, δῆλον δὲ ὅτι ἢ ὄντα. ἔστι γάρ τι αἷτιον ὑγείας καὶ εὐεξίας, καὶ τῶν
1025b.5

μαθηματικῶν εἰσὶν ἀρχαὶ καὶ στοιχεῖα καὶ αἷτια, καὶ ὅλως δὲ πᾶσα ἐπιστήμη διανοητικὴ ἢ μετέχουσα τι διανοίας περὶ αἷτίας καὶ ἀρχάς ἐστιν ἢ ἀκριβεστέρας ἢ ἀπλουστέρας. ἀλλὰ πᾶσαι αὗται περὶ ὄν τι καὶ γένος τι περιγραφάμεναι περὶ τούτου πραγματεύονται, ἀλλ' οὐχὶ περὶ ὄντος ἀπλῶς οὐδὲ ἢ
1025b.10

ὄν, οὐδὲ τοῦ τί ἐστὶν οὐθένενα λόγον ποιοῦνται, ἀλλ' ἐκ τούτου, αἰ μὲν αἰσθήσει ποιήσασαι αὐτὸ δῆλον αἰ δ' ὑπόθεσιν λαβούσαι τὸ τί ἐστὶν, οὕτω τὰ καθ' αὐτὰ ὑπάρχοντα τῷ γένει περὶ ὃ εἰσὶν ἀποδεικνύουσιν ἢ ἀναγκαιότερον ἢ μαλακώτερον· διόπερ φανερόν ὅτι οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις οὐσίας οὐδὲ τοῦ τί ἐστὶν
1025b.15

ἐκ τῆς τοιαύτης ἐπαγωγῆς, ἀλλὰ τις ἄλλος τρόπος τῆς δηλώσεως. ὁμοίως δὲ οὐδ' εἰ ἔστιν ἢ μὴ ἔστι τὸ γένος περὶ ὃ πραγματεύονται οὐδὲν λέγουσι, διὰ τὸ τῆς αὐτῆς εἶναι διανοίας τό τε τί ἐστὶ δῆλον ποιεῖν καὶ εἰ ἔστιν. – ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ φυσικὴ ἐπιστήμη τυγχάνει οὐσα περὶ γένος τι τοῦ ὄντος (περὶ
1025b.20

γὰρ τὴν τοιαύτην ἐστὶν οὐσίαν ἐν ἢ ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως καὶ στάσεως ἐν αὐτῇ), δῆλον ὅτι οὔτε πρακτικὴ ἐστὶν οὔτε ποιητικὴ (τῶν μὲν γὰρ ποιητῶν ἐν τῷ ποιοῦντι ἡ ἀρχή, ἢ νοῦς ἢ τέχνη ἢ δυνάμις τις, τῶν δὲ πρακτῶν ἐν τῷ πράττοντι, ἢ προαίρεσις· τὸ αὐτὸ γὰρ τὸ πρακτὸν καὶ προαιρετόν),
1025b.25

ὥστε εἰ πᾶσα διάνοια ἢ πρακτικὴ ἢ ποιητικὴ ἢ θεωρητικὴ, ἢ φυσικὴ θεωρητικὴ τις ἂν εἴη, ἀλλὰ θεωρητικὴ περὶ τοιοῦτον ὄν ὃ ἐστὶ δυνατόν κινεῖσθαι, καὶ περὶ οὐσίαν τὴν κατὰ τὸν λόγον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὡς οὐ χωριστὴν μόνον. δεῖ δὲ τὸ τί ἦν εἶναι καὶ τὸν λόγον πῶς ἐστὶ μὴ λανθάνειν, ὡς ἄνευ γε
1025b.30